

Mr. Drs. J.P. de Man, Rosmalen

Het Koninkrijk voltooid

“Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het koninkrijk aan God en de Vader zal overgeven hebben”.
(1 Korinthe 15 : 24a)

Bij het lezen van onze tekst komt ongetwijfeld de vraag op of dit niet de eer van onze Heere Jezus Christus te na komt: in de voleinding, zal Hij het koninkrijk aan God de Vader terug geven.

In 1 Korinthe 15, het opstandingshoofdstuk bij uitnemendheid, wordt de Zoon van God steeds meerder glorie toegevoegd op zijn gang, Zijn overwinningsgang door de dood heen tot het leven. Als Christus opstaat uit de dood, dan is daarin de opstanding van heel Zijn gemeente gewaarborgd. “Want gelijk zij allen in Adam sterven, alzo zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden. Een ieder in zijn orde: De eersteling Christus, daarna die van Christus zijn in Zijn toekomst. Daarna zal het einde zijn.” Uitdrukkelijk wordt hier deze tijdsvolgorde aangegeven. Daarna. Als dat allemaal is geschied. Dan zal het einde zijn. Het telos. Het doeleinde. Daar loopt alles op uit. Daar gaat het naar toe. Daar is alles op aangelegd. Dan zal het doel bereikt zijn.

Dat woord klinkt ook door in het 6de kruiswoord van de Heiland: “Het is volbracht”. Het doel, het telos is bereikt. Maar dit klinkt nog dieper door in de woorden van onze tekst. Dan is dit kruiswoord gerealiseerd. Dan geldt niet alleen: “Het is volbracht”, maar ook: “Het is geschied”. Dan is het werk van de Zoon af. Volledig! Er ontbreekt niets meer aan.

Als Hij Zijn werk af heeft, als Hij Zijn koninkrijk heeft voltooid, dan zal Hij het aan de Vader teruggeven. In het hogepriesterlijk gebed zegt Jezus: “Vader Ik heb voleindigd het werk dat U Mij hebt opgedragen op deze aarde te doen”. Als het gehoorzame kind, de gehoorzame knecht, heeft Hij dit werk uitgevoerd. Er ontbreekt niets aan. Zó heeft Hij Zijn Vader verheerlijkt. Zó heeft Hij de eer van Zijn Vader gezocht. Daarom zegt Hij ook in het hogepriesterlijk gebed in Johannes 17: “Ik heb U verheerlijkt op de aarde”. Hij heeft immers gezegd: “Het is Mijn spijs om te doen de wil van Degene die Mij gezonden heeft”. Als dit werk af is, dan is Zijn Vader daarin verheerlijkt. En om die verheerlijking kracht bij te zetten, geeft Hij Zijn werkstuk aan de Vader terug. De Zoon zegt tegen de Vader: “Vader, dit is het nu. Hierin heb Ik U verheerlijkt. Hierin heb Ik zondaren gezaligd.” Zo heeft Davids grote Zoon de eer van Zijn Vader in de hemel gezocht en Hem verheerlijkt.

Koning David had het anders ervaren. Hij had een zoon Absalom, die een

Inhoud

Het Koninkrijk voltooid 97
Mr. drs. J.P. de Man, Rosmalen

Gedicht 98

Het Judas-evangelie en de Da Vinci code (II, slot) 99

Moderne belangstelling voor gnostiek en fictie
Dr. H. Klink, Hoornaar

Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (II) 101
T. van Es, Alblasserdam

Rumoer in Utrecht 104
Ds L.J. Geluk, Rotterdam

Een woord van Gottfried Voigt

De Kerk is niet alleen wat zij op dit moment is en doet, maar in haar is de geloofservaring van vele eeuwen aanwezig en in haar glanst reeds de nieuwe dag: de (toe)komst van Jezus Christus.

koninkrijk om zich heen aan het bouwen was. Hij zocht bijval en sympathie van de onderdanen van zijn vader. En toen heeft hij getracht om het koninkrijk van zijn vader met list en geweld te ontstelen.

Davids grote Zoon doet het net andersom. Hij bouwt Zijn rijk en vestigt de heerschappij van Zijn Vader. Het koninkrijk Gods is Gods koningsheerschappij. Die is in en met Hem gekomen. En als Hij dat koninkrijk gefundeerd heeft door Zijn eigen bloed en gebouwd en voleindigd heeft, dan geeft Hij het aan Zijn Vader terug. Hij zoekt immers de eer van Zijn Vader!

De tekst moet gelezen worden in verband met vers 28. De Zoon zal niet alleen het koninkrijk aan de Vader overgeven, doch zich ook onderwerpen aan de Vader. Zoals ook de Geest tot God zich keert. En zo zal God zijn alles en in allen. God drie-enig zal alles en in allen zijn. Onderwerpen is wellicht niet de juiste vertaling. Een Duitse exegete vertaalt hier met: "unterordnen". Dat wil zeggen: "zich voegen." De Zoon en Zijn werk voegen zich dan in de orde Gods, die dankzij het voleindigde werk van Christus het gehele heelal, het gehele universum kan en zal vervullen.

De menswording van Christus wordt bepaald niet opgeheven. En Zijn werk wordt niet vergeten. Het is niet zo, dat Zijn kruisoffer als zoenmiddel wordt terzijde gesteld, wanneer de verzoendheid is bereikt. O neen! Christus' menswording en Zijn verzoeningswerk zijn en blijven de grond van het eeuwige rijk Gods. Daar zijn de lofzangen van de kerk voor de troon vol van.

Alleen het intermediair zijn, het middelaarschap als zodanig is in de voleinding niet meer nodig. De kennis van God en het schouwen van Zijn aangezicht gaat rechtstreeks. Nu is het nog: de eniggeboren Zoon, die in de schoot van de Vader is, die heeft ons God doen kennen. Maar dan realiseert zich de kennis Gods recht-

streeks. Dan zal immers de aarde vol zijn van kennis des Heeren, zoals de wateren de bodem van de zee bedekken.

God zal zijn alles en in allen. En zo komt dan juist het werk van Christus tot Zijn volle doel en verheerlijking. Daarom komt deze tekst de eer van Christus niet te na. Integendeel, door zich te voegen in het werk Gods komt het werk van Christus tot zijn volle doel en verheerlijking. Christus blijft koning. Hij draagt de kroon.

Dat mag hierin eindigen, dat alle schepsel in de hemel en op de aarde en onder de aarde en in de zee en alles wat erin is zal zeggen: "Hem, die op de troon zit en het Lam, zij de dankzegging en de eer en de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid" (Openbaring 5:13).

GLORIOUS THINGS OF THEE ARE SPOKEN

Heerlijk wordt van U gesproken,
Sion, schone stad van God,
Hij wiens woord niet wordt gebroken,
heeft uw ligging liefgehad,
u gevestigd, u verheven
op de rots der eeuwigheid,
met de muur des heils omgeven
rijst gij boven alle strijd.

Zie het levend water stromen
uit de lieflijke fontein,
waar uw zoons en dochters komen,
drinken en verzadigd zijn,
zijn verzadigd met de zoetheid,
die in 't water glanst en leeft,
dat, als God, de bron van goedheid,
eeuwig stroomt en eeuwig geeft.

Mag ik, Heer, in Sion wonen,
ben al een vreemdeling
voor de wereld; zal zij honen,
ik zal zingen, hoor ik zing,
dat als niets meer is gebleven,
van de aardse praal en pracht,
Sion glanst in 't licht verheven,
waar de zaligheid mij wacht.

John Newton (1725-1807)
vert. J.W. Schulte Nordholt
Uit: *Een plaats ontzegd*, Baarn 1983

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom,
Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout,
Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar,
tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 19,50 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen
tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of
Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Het Judas-evangelie en de Da Vinci code (II, slot)

Moderne belangstelling voor gnostiek en fictie

De presbyters

In het vorige artikel gingen we in op de betekenis van de kerkvader Irenaeus († 202) en op de grote betekenis die hij hecht aan de apostelen en de presbyters. De apostelen konden zeggen dat zij vanaf het eerste uur bij Christus geweest zijn. Zij zijn, zoals dat staat in Handelingen der apostelen, getuige geweest "in al de tijd, dat de Here Jezus bij ons in- en uitgegaan is, te beginnen bij de doop van Johannes tot de dag, dat Hij van ons werd opgenomen" (Handelingen 1: 21). Aan dit criterium kon alleen Paulus niet voldoen, maar hij is dan ook als een "ontijdig geborene" aan de apostelkring toegevoegd, nadat hij de verhoogde Christus had gezien en door Hem geroepen was bij Damascus.

De presbyters waren de medewerkers en leerlingen van de apostelen. Zij hebben in nauw contact met hen gestaan. Van sommigen van hen weten we het nodige af. Van iemand als Papias, van wiens geschriften alleen nog fragmenten over zijn, is bekend dat hij Johannes goed gekend heeft. Van anderen, de "apostolische vaders" genoemd, waaronder Clemens van Rome en Polycarpus, zijn enkele werken bewaard gebleven. Over Clemens schrijft Irenaeus: "Hij heeft de apostelen zelf nog gezien en stond in relatie met hen: hun prediking resoneerde nog in zijn oren en hun Traditie stond hem nog steeds voor ogen." Over Polycarpus zegt hij: "Hij was niet alleen een volgeling van de apostelen en leefde niet alleen met velen, die de Heer nog hebben gezien, maar hij is zelfs door de apostelen bevestigd als bisschop voor heel Asia en dat in de gemeente van Smyrna." Over Polycarpus vertelt Irenaeus dat hij verschillende jaren in nauw contact met hem gestaan heeft: "Wij hebben hem zelf nog gezien, in onze eerste jeugd, want hij leefde heel lang en het was in hoge ouderdom dat hij na een glorieus en schitterend getuigenis uit dit leven verscheidde. Hij leerde altijd de leer die hij van de apostelen had ontvangen..." De "eerste jeugd", waarover Irenaeus het had was een standaarduitdrukking voor de leeftijd tussen de 20 en de 40 jaar. Irenaeus vertelt elders dat hij samen met Polycarpus een reis naar Rome maakte. Hij heeft hem dus erg goed gekend.

Welnu, deze Polycarpus ging dus betrouwbaar om met meerdere apostelen en Irenaeus kon van hem uit de eerste hand vernemen wat zij zeiden en deden. Dit gaf Irenaeus in zijn tijd al aanzien. Wanneer hij in Rome vanwege een geschil over de juiste Paasdatum een

onderhoud heeft met de bisschop van Rome, beroept hij zich op Polycarpus. Uit het verslag dat hij van dit onderhoud geeft, blijkt dat hij alleen al vanwege zijn bekend zijn met Polycarpus groot gezag kon laten gelden. Zo blijkt uit alles dat de presbyters gezien werden als *houders* van de traditie.

Irenaeus en de Evangelien

Irenaeus bestrijdt de gnostici niet alleen met een beroep op de *presbyters* die mondeling verslag deden van wat de apostelen predikten en deden, hij doet dat ook op grond van de *Evangelien*. In zijn "Tegen de ketteren" komt in dat opzicht een heel belangrijke zinsnede voor. Hij luidt als volgt:

"Mattheüs heeft in de eigen taal (manier van spreken of dialect) het geschrift van het Evangelie uitgegeven, toen Petrus en Paulus in Rome het Evangelie verkondigden en de kerk vestigden. Na hun sterven (exodus) heeft Marcus, de leerling en uitlegger van Petrus, ook zelf het door Petrus verkondigde ons schriftelijk overgeleverd. Ook Lucas de metgezel van Paulus heeft het door Paulus verkondigde Evangelie vastgelegd. Daarna heeft Johannes, de leerling des Heren, die aan de borst van de Heer rustte, ook zelf het Evangelie uitgegeven, toen hij in Efeze in Asia verbleef."

Vanwege de gedrongen stijl hebben enkele belangrijke kenners van Irenaeus het vermoeden geuit dat deze zinsnede een *citaat* is. De schrijfstijl van deze zin is volstrekt anders dan die van Irenaeus zelf, die wijdlopieg schrijft. Het citaat doet daarentegen aan als een verklaring, een compacte, officiële uitspraak! Er is dan ook veel voor te zeggen dat Irenaeus de zin overgenomen heeft uit een archief dat in de christelijke gemeente van Rome bewaard is, waar hij de toegang toe heeft gehad, om er onderzoek te doen naar de leer van de gnostici Valentinus en Marcion, ten einde zijn boek "Tegen de ketteren" te kunnen schrijven. Aangezien het hem erom te doen was om hun ketterij te bestrijden met een beroep op de traditie, ligt het voor de hand dat hij met grote belangstelling de archieven ingezien heeft om te weten te komen *waar* en *wanneer* de Evangelien ontstaan zijn.

In dat geval hebben we dus een officieel stuk voor ons uit de gemeente van Rome, waar zowel Paulus als Petrus gearbeid hebben. Zoals we al gezien hebben, kwam Irenaeus zelf uit Klein Azië en kende hij via Polycarpus de traditie van Johannes, uit Efeze, de plaats

waar Irenaeus in het genoemde citaat óók naar verwijst. Zo komen de tradities uit Klein-Azië en Rome bij elkaar, als "Evangeliestrengen"!

Helemaal hard te maken valt het archiefonderzoek van Irenaeus overigens niet. Wel is zonneklaar dat Irenaeus in overeenstemming met de gemeente van Rome leerde, dat de vier Evangelieën hét getuigenis van de apostelen bevatten! Ze behelzen dé apostolische overlevering bij uitstek. Het is dan ook geen wonder dat een kenner van Irenaeus schrijven kan: "In de Christusverkondiging van de vier Evangelieën heeft het getuigenis van Christus en de Christus-herinnering definitief gestalte aangenomen en is er een afbakening naar alle andere geschriften. En dit omdat de Evangelieën het apostolische getuigenis weergeven." Zij vormen als zodanig de kanon van het Nieuwe Testament, de regel waaraan het geloof getoetst moet worden. Andere 'Evangelieën', die niet van apostolische oorsprong zijn, vallen daarbuiten!

Men voelt: met heel veel reden wijst Irenaeus rond 160 na Christus de pretentie van de gnostici van de hand, die er zich op beroepen dat zij de 'geheime' leer van Jezus zouden kennen. Hij wijst hen op Jezus' belangrijkste discipelen en hun directe leerlingen en op het feit dat déze leer en hún geschriften aanvaard zijn in de kerk en dat er in deze leer géén verandering gekomen is!

Irenaeus' weerlegging van de gnostici

Zoals gezegd: de wijze waarop Irenaeus de gnostici tegemoet treedt, is soeverein. Hij toont aan dat in Christus het Oude Testament vervuld is, dat Christus zich beriep op het Oude Testament, dat Hij zich de Gezondene van de Vader wist en dat Zijn Vader de Schepper is van hemel en van aarde. De gnostici ontkenden dat: de hoogste God kon niet de schepper zijn, de schepping was immers bedorven. Irenaeus toont uit de Schriften aan dat de Drie-enige God de ware God is, dat de apostelen als gezondenen van Christus het Evangelie verkondigd hebben door de hele toenmalige wereld.

Ook maakt hij heel duidelijk dat er géén geheime leer is, die alleen bestemd zou zijn voor enkele uitverkorenen (Judas en dergelijke), zoals de gnostici willen. Christus liet de mensen niet in blindheid achter. Hij heeft *openlijk* verkondigd wat Hij als opdracht van zijn Vader had ontvangen. De apostelen hebben in alle vrijmoedigheid in het *openbaar* verkondigd wat Christus hun had opgedragen.

Wie Irenaeus leest, wordt sterk herinnerd aan de apostel Paulus. Om zijn apostelschap tegenover critici te verdedigen beriep hij zich op het feit dat hij Jezus gezien had, bij zijn roeping voor de poorten van Damascus. Zozeer was hij overtuigd van zijn roeping en van de overeenstemming van zijn Evangelieverkondiging met de opdracht van Christus, dat hij in de brief aan de Gala-

ten de zwaarbeladen zin schreef: "als iemand een ander Evangelie verkondigd dan ik ontvangen heb, al was het een Engel uit de hemel, die zij vervloekt" (Galaten 1: 8). Met andere woorden, op wie men zich ook beroept, al zou het op Thomas, op Judas zijn, op wie ook maar, als de inhoud van dat "Evangelie" niet dezelfde is het Evangelie dat Paulus hun bracht, is het niet aanvaardbaar!

Diezelfde Paulus citeert in 1 Korinthiërs 15 (geschreven in het jaar 52) een van de vroegste belijdenissen: "Christus is gestorven voor onze zonden, naar de Schriften, en Hij is begraven en ten derden dage opgewekt, naar de Schriften, en Hij is verschenen aan Céphas, daarna aan de twaalven. Vervolgens is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, waarvan het merendeel nog in leven is, doch sommigen zijn ontslapen. Vervolgens is Hij verschenen aan Jacobus, daarna aan al de apostelen" en hij voegt daaraan toe: "maar het allerlaatst is Hij ook aan mij verschenen, als aan een ontijdig geborene. (...) Daarom dan, ik of zij, zó prediken wij en zó zijt gij tot geloof gekomen!" Dit was het geloof van de vroegste christelijke gemeente. En dit geloof komt helemaal overeen met wat we lezen in de Evangelieën. En zo stemt Paulus als laatste en zeer belangrijke apostel in zijn prediking helemaal overeen met Petrus en Johannes en Jacobus, met de gemeente van Jeruzalem en Antiochië. Overigens wordt steeds duidelijker dat de Evangelieën al omtrent de jaren vijftig van de eerste eeuw geschreven moeten zijn, door de apostelen zelf of hun medewerkers, iets wat door de dateringstraditie zoals die in Alexandrië (Egypte) bekend was, bevestigd wordt. Van een andere, geheime leer van Christus kán dus geen sprake zijn.

Waarom die aandacht?

De vraag is waarom de gnostische geschriften en de zogenaamde "geheime leer van Jezus" zoveel aftrek vonden? Waarom die sensatie eromheen? Natuurlijk omdat het geheimzinnig is. Maar er valt meer te noemen. Velen zijn teleurgesteld in de kerk of keren de kerk de rug toe. In het vacuüm dat dan ontstaat, vindt men uiteindelijk weinig bevrediging en vrede. Gnostische geschriften lijken een andere Jezus te kennen dan de Bijbel. Bovendien lijken ze diepzinnig.

En, *last but not least*: gnostische geschriften komen tegemoet aan wat in de huidige psychologie en mensleer zeer gangbaar is. Ze moedigen de mensen ertoe aan om *in zichzelf* de waarheid, de ware verlichting te vinden om zo in aanraking te komen met een hogere wereld dan de onze. Ze moedigen de mensen aan om zichzelf te vinden. Zo stelt een bekende schrijfster over de gnostiek en over Jezus: "Hij heeft de mensen geleerd in zichzelf het licht te zoeken, voor ieder mens is er een weg naar het

licht, als hij dat maar zoekt in zijn eigen innerlijk. Dat leerde Jezus." En zo raken de oude gnostiek en de religieuze behoefte van de moderne mens elkaar.

Spannender dan de Da-Vinci code...

Waar men bij dit alles met een grote boog omheen gaat, is de kerk. Daarover zou veel te zeggen zijn. Twee dingen wil ik erover kwijt. Allereerst: de Rooms-katholieke kerk valt de eer te beurt tenminste geprotesteerd te hebben tegen de verfilming van de Da-Vinci code en duidelijk gesteld te hebben dat het boek nergens op slaat. Een dergelijke stem dringt door tot in het nieuws. Gelukkig dat deze kerk een ánder geluid laat horen temidden van de verbrokkelde en vaak populistische informatiestroom die via tv en internet tot veel mensen komt.

Het tweede is het volgende. Professor Van Oort beweerde dat de geschiedenis van het Judas-evangelie spannender is dan de Da-Vinci code. Als ik dit hoor, moet denken aan een uitspraak van Kierkegaard. Hij zegt ergens: "Odysseus heeft veel avonturen beleefd. Maar als hij op Ithaca thuis gebleven was bij zijn vrouw Penelope, zou zijn leven veel avontuurlijker geweest zijn." Welnu, als men zich eens meer verdiepen zou in het leven van de werkelijke apostelen en van hun boodschap, alsook in de wijze waarop de authentieke Evangelien tot ons gekomen zijn, zou men ontdekken hoeveel spannender deze geschiedenis is dan de totstandkoming van het Judas-evangelie en het boek "de Da Vinci code". Alleen al het leven van Paulus en Petrus! Zij hadden hun leven over voor de verbreiding van het ware Evangelie! Wat een gebeurtenissen!

Wat Petrus betreft: uit Jeruzalem kwam hij via Antiochië naar Rome rondom het jaar 42. Daar werkte hij tot zijn dood als martelaar voor het getuigenis van Christus ten tijde van keizer Nero. En dan Paulus' leven: hij werd geroepen voor de poorten van Damascus. Via Tarsus komt hij enkele jaren later in Antiochië. Vandaar begint hij zijn zendingsreizen, dwars door Klein-Azië: adembenemend. In Troas droomt hij dat hij de oversteek moet maken naar Europa. Zo komt hij in Athene

en Korinthe. Op een volgende reis trekt hij via Milete, waar hij de presbyters van Efeze ontmoet, naar Jeruzalem, waar hij het leven er ternauwernood afbrengt. Dan gaat hij als gevangene naar Rome, lijdt schipbreuk, belandt op Malta en komt uiteindelijk toch in Rome aan. Hij loopt dan al met plannen rond om naar Spanje te gaan, zodra hij vrij is! Tijdens zijn tochten schreef hij zijn brieven. Petrus deed dat vanuit Rome, Johannes als oud man vanuit Efeze, nadat hij op Patmos als banneling zijn openbaringen had ontvangen!

Om maar te zwijgen van het leven van Christus zelf. Wat een gebeurtenissen in de laatste fase van Zijn leven op aarde! Welk een sterven, welk een dag was de dag van de opstanding, van de hemelvaart. Wat een dag was de dag van Pinksteren. Welk een rust en vrede en zegen ontving de gemeente toen! Het is geen wonder dat dr. Aalders eens schreef: de geschiedenis van het lijden en van de opstanding doet aan als een antieke tragedie, met zijn uitzichtloze situatie en zijn omslag, door een ingrijpen van Godzelf. Alleen: hier vindt dat alles plaats in de volle realiteit van het leven, onder het stadhouderschap van Pontius Pilatus, omdat het Woord vleés is geworden!

Samenvattend: Wat een avontuur ligt er achter de totstandkoming van de Bijbel en van de Kerk. Ik kan het ook *anders* en *veel beter* zeggen: welk een leiding van de Heilige Geest, om de mensheid in aanraking te brengen met de Persoon en het Woord van Christus, waardoor wij een volstrekt nieuwe oriëntatie krijgen. Gods leiding in de historie van de kerk brengt ons in aanraking met de presentie van Koninkrijk der hemelen, als gevolg van Christus' komst op aarde. Het in aanraking komen met die presentie brengt een diep ingrijpende verandering van het leven teweeg en geeft een groots uitzicht, zoals dat door één van de presbyters geschetst wordt in de brief aan de Hebreëën: wij naderen langs een verse en nieuwe weg (Jezus' lijden, sterven en opstanding) tot de stad Gods, het hemelse Jeruzalem. Dat is het wat de apostolische verkondiging ons brengt. Daar kan geen gnostisch geschrift, geen "Da Vinci-code" tegenop!

T. van Es, Alblasserdam

Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (II)

De onderste weg (vervolg)

Vrienden

Troost is echter geen vanzelfsprekende zaak, niet iets waar wij altijd of meteen recht op kunnen laten gelden,

want, schrijft Kohlbrugge: "Het is de vrije daad van de Heere rust aan de ziel te geven, en dat doet Hij door Zijn Woord; en dan geeft het eerst een zware strijd of men het wel aannemen mag, maar men moet wel in de uiterste zielenood zijn. Dan komt het duivenwiekje van 's

Heeren Geest ons wel koelte en verademing toewaaien, waar men anders van angst zou verstikken.¹ Het is de ootmoed die stil op de Heere wacht en het van Hem verwacht. Kohlbrugge zegt dan verder: "Is dan een kruiper niet beter dan een klimmer op een kranke ladder? Is het dan niet veilig een bedelaar te blijven aan de troon Zijner genade."²

Want dan zal men ervaren: "De genade onderwijst ons, dat wij de onderste weg gaan en bij de genade blijven, niet zelf regeren, maar de Heere God in de hemel laten doen wat Hij wil, onszelf onder het Woord buigen en in alle gevallen Hem zoeken, Die het gebed hoort."³

Dit aspect van 'de onderste weg' had hij al geleerd toen hij in 1833 in Duitsland zijn ontdekking van de komma in Romeinen 7: 14 had gedaan. Kohlbrugge schrijft namelijk kort daarop aan zijn vriendin Baronesse van Verschuer: "In stilheid bij de Heere te blijven, en dan alleen te getuigen, als Zijn Heilige Geest ons er toe opwekt, is onze sterkte, en ons weinig te bemoeien met al het muziek- of trompettengeschal dat men tegenwoordig aanheft, zal onze rust zijn."⁴ Enkele maanden later: "De Heere zij met u, Hij sterke u uit Zijn volheid licht, recht, kracht, vrede, troost, vreugde, genade, stilheid in Hem, rust in Zijn handen."⁵

Toen hij daarna in 1834 verguisd naar Holland terugkeerde, getuigde hij: "Ik kwam weer naar Holland en leefde daar heel stil van 1835-1845 en werd toen zeer lijdende."⁶ Kohlbrugge wist zich onder Gods genade, hield zich daar ook 'heel stil' onder, maar leed tegelijkertijd ook onder de afwijzing van hetgeen hij van de Heere had geleerd. Al vielen predikanten, vrienden, ja vrijwel iedereen over hem heen, toch bleef hij wachten op hetgeen de Heere met hem voor had.

Daarom kon Kohlbrugge in 1839 aan ds. A. Brummelkamp schrijven: "dat ik tevreden wens te blijven in mijn stille huiselijke kring, waarin de Heere mij met tekenen en wonderen heeft omgeven, vergewist en verzegelt, dat ik Zijn geboden bewaar en doe wat Hem welbehagelijk is, en dat, indien de Heilige Geest mij zichtbaarder over grotere dingen mocht willen stellen, mijn moeten of niet moeten, mijn willen of niet willen hoegenaamd in geen aanmerking komt."⁷ "Word stil en heb geleerd uw hoop op God te stellen", schreef hij aan een vriend.⁸ Dat is de doorgaande les die hij zijn vrienden wil leren.

Aan Van Heumen luidde het: "Maar een ieder in zijn bediening, gij als geroepene om de kinderen in het Fondatiehuis, u toevertrouwd, te onderwijzen, of zo er geen zijn, stil te zitten, te getuigen tegen die u omgeven, en die tot u komen, met wandel en woord, met zwijgen en spreken, gelijk het de Heere ons leert, of het velen, één of geen is, in alle nederigheid en onderdanigheid, dit houd ik uw weg te zijn."⁹

Aan zijn leerlinge Maria Schey schreef hij: "Dat gij u zo stilhoudt doet mij genoegen – alle partijmakerij of lichaam-maken door lopen en drijven is niet uit God."¹⁰ Maria had deze les goed begrepen want zij schreef op haar beurt aan haar predikant ds. A. de Vries: "Och, mocht men ons maar stil laten wandelen, dan wordt de waarheid nog geen smaad aangedaan."¹¹ Ook E. Böhl, Kohlbrugges schoonzoon, had dit van hem geleerd: "Tegenover ds. Kuyper ga ik de onderste weg, dit heb ik genoegzaam uit het voorbeeld van mijn schoonvader geleerd."¹² Elders komt Böhl daar nog eens op terug: "Een prediker van het Evangelie moet gering van zichzelf denken."¹³ En: "Wat betreft de aanhangers van Kohlbrugge heerste de mening dat zij hoogstens te dulden zijn. Dat dit beter is geworden, is mij niet bekend. Wij zijn eerder toegeevender geworden; tevreden, omdat wij geduld worden; daarom ongevaarlijker en hoogstens waard, dat men ons met de stok der kritiek slaat."¹⁴

Mathilde barones von Bode, gehuwd met Gerrit Kohlbrugge, de oudste zoon van dr. H.F. Kohlbrugge, gaf haar kinderen een orthodox-christelijke opvoeding. Zij voegde haar zoon Jacob geregeld toe: "Altijd de onderste weg gaan, Jacob". Die raad is hij zijn hele leven trouw gebleven. Zelf getuigde hij na een leven van strijd tegen het darwinisme, ethische politiek en de abstract-theoretische sociologie, dat deze strijd weinig vrucht had gedragen en hem meer vijanden dan vrienden had bezorgd. Dit soort strijden achtte hij niet langer zinvol.¹⁵

Mevrouw Maria Gobius du Sart-Schorer vroeg eens aan dr. A. Kuyper: "Zijn de volgelingen van Kohlbrugge niet in alle stilte en eenvoud hun weg gegaan, het woord des levens zaaiende, dikwijls in vele verdrukkingen en tegenspoeden?"¹⁶ Dat was dus het kenmerkende voor hen.

Preken

Toen Kohlbrugge later te Elberfeld van de Heere een gemeente had ontvangen, gaf hij de kinderen ook les in ootmoed:

Leraar: Voor wie zult gij nu uw licht laten schijnen?

Kinderen: Voor de wereld.

Leraar: Door torens te bouwen of door een stille, Godvruchtige wandel?

Kinderen: Door een stille en Godvruchtige wandel.¹⁷

Ook kwam het thema in zijn preken voor: "Intussen weet God goed voor de Zijnen te zorgen, en Hij zal Zijn Christus altijd wel bewaren. Maar let u hierop, daarbij gaat God de onderste weg. Dat zouden wij anders doen, wij zouden Herodes onmiddellijk hebben laten sterven, of wij zouden hem bekeerd hebben, dat zou nog christelijk geweest zijn; en de hogepries-

ter, Farizeeërs en schriftgeleerden allemaal ook. Voor wat betreft de bekering, heeft God de Vader deze overgegeven aan de Heilige Geest, en wat het andere aangaat, dit is niet Gods wijze, want Hij is zeer lankmoedig en gaat de onderste weg. Hij laat Zijn Gezalfde naar Egypte vluchten, en de moeder zal alle moeite van een beslist gevaarlijke reis moeten doormaken.¹⁸ “Maar God de Vader zorgt heel goed voor Zijn Christus, voor Zijn kinderen; Hij heeft altijd middelen en wegen, al zijn het ook de onderste wegen, om de Zijnen nochtans in veiligheid te brengen”.¹⁹ “Er gebeure in Parijs, in Londen, in Berlijn, wat er gebeuren moet, Hij is met Zijn Christus bij de hand; Hij gaat echter de onderste weg, en intussen wordt Hij *niet* gezien”.²⁰ “Een kostelijk woord is dat hier voor alle dienstbaren onder ons. Maar dezen moeten in de eerste plaats weten, dat de hoge God ons allen dient, en dat Hij, om mij zo eens uit te drukken, met ons mensen, al geeft Hij van Zijn recht ook niets prijs, de onderste weg gaat in geduld, lankmoedigheid en trouw”.²¹

In zijn preek over de rijke man en de arme Lazarus, spreekt Kohlbrugge op treffende wijze hoe Lazarus zijn onderste weg ging. “Lazarus is voorzeker een ernstige en ootmoedige man geweest, want hij geloofde in de God van Abraham, Izak en Jacob, en hoe het nu ook met hem ging, hij onderwierp zich aan de leiding Gods, Die hem zo arm deed zijn, en zo in armoede liet voortleven – hij staat niet op tegen de leiding des Heeren, maar vertrouwt ’s Heeren goddelijke en vaderlijke voorzienigheid, waarvan wij immers in onze Catechismus belijden, dat zij alles bestiert, en dat ook ‘rijkdom of armoede’ ons niet bij geval, maar van Zijn vaderlijke hand ons toekomen”. Kohlbrugge zegt verder dat Lazarus “geheel stil en rustig aan de poort ligt”, omdat zijn begeerte uitging “naar de eeuwige heerlijkheid, naar het Jeruzalem daarboven” en “het lijden dezès tijds Zijn God op de hand legt.”²²

Jezus heeft deze geschiedenis verhaald n.a.v. Zijn uitspraak: “God kent uw harten, want wat hoog is onder de mensen, dat is een gruwel voor God” (Lucas 16, vers 15). Wie deze uitspraak van Jezus legt naast andere bijbelplaatsen, ziet hoe God tegen alles wat zich verheft, aankijkt. Zoals: Spreuken 16:5: “Al wie hoog van hart is, is de Heere een gruwel”. Spreuken 30: 13: “Een geslacht, welks ogen hoog zijn en welks oogleden verheven zijn”. Jesaja 10: 33b: “Die hoog van statuur zijn, zullen nedergehouwen worden, en de verhevenen zullen vernederd worden.”

Waar het dus om gaat is dat wij leren zien dat niet wij, maar de Heere hoog is en moet zijn. Psalm 138: 6: “Want de Heere is hoog”, staat er, maar er volgt gelukkig op: “nochtans ziet Hij de nederige aan”, maar als

waarschuwing volgt er: “en de verhevene kent Hij van verre.” Dat geeft meteen aan dat wij zelf niet hoog maar nederig moeten zijn, want zij worden “aangezien”. Eens zal ten volle gelden Ezechiël 21: 26b: “Ik zal verhogen dien die nederig is, en vernederen dien die hoog is.” Dat is de vrucht van het werk van Christus, waar Jesaja 52: 13 over spreekt: “Zie, Mijn Knecht zal verstandelijk handelen; Hij zal verhoogd en verheven, ja zeer hoog worden.”

Het bewandelen van de onderste weg, in stilheid en afhankelijkheid van de Geest, is voor Kohlbrugge de plaats waar God Zijn genade aan een zondaar kwijt kan. Voelt men zich hoger, wil men zich verheffen, dan komt Kohlbrugge daar vlijmscherp tegenin en zet ons op onze plaats. Zijn leer van het Beeld Gods bracht met zich mee dat hij leerde dat die onderste weg geen weg van zuchten en kwelling is, maar een vreugdevolle weg omdat God daardoor op het hoogst geëerd wordt en wij op het diepst vernederd. Die vernedering is geen negatief iets maar juist positief. Wij worden door Hem letterlijk op onze plaats gezet, namelijk die onder God. Men kan pas geheel afhankelijk zijn wanneer men alles uit handen heeft gegeven. Maar denk nu niet dat de onderste weg door ons alleen bewandeld moet worden. Die weg is al gereed gemaakt door de Heere Jezus Christus. Kohlbrugge zou Kohlbrugge niet zijn, als hij niet uitkomt bij het borgwerk van Christus. Want wij kunnen van onszelf niets, zonder Hem kunnen wij niets doen. Hij is ons voorgegaan door Zelf de onderste weg te bewandelen tot heil van verloren mensenkinderen. Zodat ons afhankelijk zijn steunt op het volbrachte werk van Hem. Van dat stevige fundament onder onze weg spreekt Kohlbrugge rijk in zijn leer van de vleeswording van het Woord, Jezus Christus.

Noten

- 1 H.F. Kohlbrugge aan een onbekend persoon, aangehaald in: *Door Zijne wonden is ons genezing geworden*, blz. 129.
- 2 A.w. blz. 130.
- 3 H.F. Kohlbrugge, *Leerredenen*, vijfde en zesde twaalftal, Amsterdam 1912, blz. 338.
- 4 H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, Kampen 2005, blz. 314, in zijn brief aan Urs. van Verschuer, d.d. 28 juni 1833.
- 5 Idem, a.w., blz. 323, in zijn brief aan Urs. van Verschuer, d.d. 23 november 1833.
- 6 H.F. Kohlbrugge in: *Kinderlehre* 19 maart 1868. Te vinden in Kerkblaadje 13 no. 5, blz. 3
- 7 H.F. Kohlbrugge, *Twee Brieven uit het jaar 1839, gewisseld tusschen de Weleerwaarde Heeren A. Brummelkamp en H.F. Kohlbrugge*, Amsterdam 1894, blz. 12.
- 8 H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, Kampen 2005, blz. 208. Brief vanuit Utrecht, d.d. 20 juli 1843.

- 9 Kohlbrugge aan Van Heumen. Aangehaald in: J.C.S. Locher, *Toelichting en verweer*, blz. 98-99.
- 10 H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, blz. 238, aan M. Schey d.d. 29 februari 1844
- 11 Maria Schey aan Ds. A de Vries, in: H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, blz. 94.
- 12 Uit brief van E. Böhl d.d. 1 juni 1885. In mijn bezit.
- 13 Brief E. Böhl d.d. 14 maart 1881 uit Wenen.
(Met dank aan Prof. dr. W. Balke)
- 14 E. Böhl, Circularcorrespondentie d.d. 20 aug. 1895.
(Met dank aan Prof. dr. W. Balke)
- 15 Uit het levensbericht van dr. J.H.F. Kohlbrugge. In: *Biografisch Woordenboek van Nederland*, deel 5, 2002.
- 16 In: *Eenige Vragen en Opmerkingen aan de Redactie van den Heraut*, Utrecht 1883, blz. 8.

- 17 Uit de *Kinderlehre* 1867.
- 18 H.F. Kohlbrugge, *Aanvechting*, Kampen 2005, blz. 136. Preek over Matth. 2: 13-23.
- 19 Idem, a.w., blz. 138.
- 20 Idem, a.w., blz. 139.
- 21 H.F. Kohlbrugge, *Handelingen der Apostelen*, Amsterdam 1897, blz. 17.
- 22 H.F. Kohlbrugge, *Schriftverklaringen*, no. 193, Middelburg 3 juni 1893, blz. 9. Kohlbrugge komt hier, zoals zo vaak, vrijwel geheel overeen met wat Luther er over gezegd heeft. Zie: E. Mülhaupt, *Luthers Evangelien-Auslegung*, Dritter Teil, Göttingen 1961, Seite 254-255.

Ds. L.J. Geluk, Rotterdam

Rumoer in Utrecht

Wijlen de moefti van Jeruzalem, Mohammed Amin el-Hoesseini was in het nieuws. Om nog gewichtiger te lijken dan hij was noemde hij zich de grootmoefti. Bij de voorbereiding van de lezing op de conferentie van de "Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge" in 1998, toen de staat Israël 50 jaar bestond, was ik de man 'tegen gekomen'. Hij was onder Sir Herbert L.S. Samuel, de eerste Hoge Commissaris van de Britse mandaatregering, in het begin van de jaren twintig van de vorige eeuw in zijn functie benoemd. Deze el-Hoesseini was vervuld van een ongekende haat tegen de Joden. Hij stond achter vele bloedige aanslagen op Joodse immigranten. Tenslotte werd hij door de regering van Engeland uit Palestina verbannen. Waar ging hij heen? Naar Duitsland, waar hij adviseur van Hitler en Himmler was bij de uitroeiing van de Joden. Ik ontleen dit aan "Ecclesia" 89e jg. no. 15/16 (17 juli 1998; jammer van die ene niet goed lopende zin daar). Daar kunt u het desgewenst nog eens nalezen.

Waarom dit nog eens opgehaald onder het opschrift "Rumoer in Utrecht"? De pers meldde dat prof. dr. P.W. van der Horst, hoogleraar op de stoel die in mijn studententijd bezet werd door de befaamde prof. dr. W.C. van Unnik, in zijn afscheidscollege op vrijdag 16 juni deze moefti had willen noemen om een verband te leggen tussen de Jodenhaat van Hitler met de zijnen én die van Arabische moslims. Dit werd hem verboden. De zaak is hoog opgelopen: de decaan van de faculteit en de rector

van de Universiteit hebben grote druk op de scheidende hoogleraar uitgeoefend en hem dringend aangeraden, volgens een andere lezing: gelast, op straffe van tegenmaatregelen, een passage waarin het eerder genoemde heerschap werd genoemd, weg te laten, omdat er anders grote problemen zouden kunnen ontstaan en de rector voor de veiligheid van de hoogleraar niet zou kunnen instaan. Ook zou hem gezegd zijn dat de passage over de haat van moslims en nazi's tegen de Joden het binnenhalen van de imam-opleiding aan de Universiteit in gevaar zou brengen.

Ik ontleen dit alles aan de pers en heb geen privé informatie. De rel geeft wel te denken. De hele gang van zaken, het "keuren" van het afscheidscollege van een gerenommeerde hoogleraar doet onwezenlijk aan. Het verwijt van onwetenschappelijkheid eveneens. Zelfs zou de gewraakte passage een "politiek schotschrift" genoemd zijn.

Over dit geval zal het laatste woord nog wel niet gesproken zijn. In ieder geval riekt de zaak kwalijk. Men vraagt zich af of inderdaad de academische vrijheid onder de dreiging van lieden bezield met de geest van de grootmoefti, gevaar loopt en of hier niet universiteitspolitiek beslissend is geweest. Waar staat anno 2006 in een multiculturele samenleving een Universiteit?

In ieder geval is het omgekeerde bereikt van hetgeen de rector en de decaan persé wilden: in plaats van in de doofpot ligt de zaak nu op straat.